

методика «одномоментных срезов» структуры группы в процессе свободного общения детей. Содержание каждого метода позволяет обеспечить достижение общей цели исследования, в то же время объём, и глубина насыщенности оптимальной информации будут разными. Данные методы дают возможность получить представление об общении детей разного возраста по совокупности критериев: потребность ребёнка в разновозрастном общении, эмоциональное отношение дошкольника к партнёру другого возраста; инициатива детей в процессе общения; проявление внимания к партнёру другого возраста, чувствительность к его воздействиям.

The article analyzes the system of methods allowing the study of communication features of children in various age groups of preschool. Namely, observing children in free communication activities, unregulated by teacher, sociometric method "Choosing a partner for a particular activity," projection method unfinished sentences, modeling experimental situations, questioning parents. Separately, the technique of "cross-sectional slices" of the group structure in the process of free communication between children. The content of each method allows to achieve the goal of research, at the same time, the volume and depth of saturation optimal information will be different. These methods make it possible to get an idea of the communion of children of different ages on a set of criteria: the need for a child in different ages communication, emotional attitude to the partner of another preschooler age; initiative of children in the process of communication, attending to the partner of another age, sensitivity to their effects.

Л.М. Чеканська (Суми)

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РОЗВИВАЛЬНОЇ КІНЕЗІОЛОГІЧНОЇ ПРОГРАМИ З ЛІВОРУКИМИ ДІТЬМИ В УЧБОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. Провідною рисою сучасної освітньої системи в Україні є орієнтир на гуманізацію шкільної освіти. Передусім вона спрямована на виховання особистості, здатної до самовизначення, самоосвіти й саморозвитку. Тому в центрі уваги навчально-виховного процесу стоїть особистість дитини, її всебічний розвиток, розкриття її неповторної унікальності й індивідуальності.

Особливого значення набувають дослідження, обумовлені необхідністю розробки стратегії диференційованого підходу щодо розвитку дітей з урахуванням їх віку, статі, індивідуальних особливостей. Відповідно, перехід до гуманістичної парадигми в освіті обумовлює необхідність розробки та впровадження нових технологій навчання, які враховують індивідуальні особливості розвитку адаптаційних можливостей не тільки праворуких, а й ліворуких дітей.

Оптимальні педагогічні умови для реалізації потенційних можливостей дитини повинні створюватися не через форсоване раннє навчання, а через удосконалення способів навчання та розвитку з урахуванням специфіки мозкової організації пізнавальних процесів у дітей.

Фактор функціональної асиметрії великих півкуль головного мозку людини мало враховується в сучасній системі освіти, хоча його врахування могло б підвищити ефективність засвоєння навчального матеріалу учнями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За даними статистики, більша частина людства – праворукі, лише 5-12 % є ліворукими. Зарубіжні вчені зазначають, що кількість ліворуких збільшується. Дані російських авторів свідчать про те, що кількість ліворуких людей серед здорових дорослих не перевищує 5,5 %. Проте в нашому суспільстві протягом багатьох років ця проблема вважалася надуманою. Наслідки її ігнорування – безумовні втрати у фізичному та психічному здоров'ї людей, а також недооцінені обдарування, невиявлені здібності [2].

Разом з тим, стан психосоматичного здоров'я учнів України має виражену негативну динаміку, а кількість учнів, віднесених за станом здоров'я до спеціальної медичної групи,

збільшилася за останні роки майже вдвічі. За даними МОЗ України, до 90 % дітей мають захворювання серцево-судинної системи, опорно-рухової системи, неврози тощо.

Дослідження адаптаційних можливостей, як напрямок вітчизняної психолого-педагогічної науки, беруть свій початок у працях Л.С. Виготського, О.М. Леонтьєва, С.Л. Рубінштейна. Вказаний аспект опосередковано розглядався в галузі встановлення взаємозв'язку індивідуально-психологічних особливостей та функціональної асиметрії дорослих людей (С.Є. Волошенко, В.Н. Клейн, О.Р. Лурія, В.А. Москвін, Є.Д. Хомська, А.П. Чуприков та ін.), особливостей психологічної адаптації ліворуких дітей та соціально-психологічних факторів її ефективності (М.М. Безруких, Н.Н. Брагіна, Т.А. Доброхотова, М.Г. Князева, С.Д. Максименко, А.В. Семенович, А.П. Чуприков), в той час залишається поза межами наукового й емпіричного обґрунтування особистість ліворукого учня з її адаптаційними можливостями в учбовій діяльності.

Мета статті полягає в обґрунтуванні особливостей використання розвивальної кінезіологічної програми в роботі з ліворукими дітьми в процесі учбової діяльності, а також в аналізі специфіки індивідуального підходу в розвивальному навчанні ліворуких дітей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Молодші ліворукі школярі потребують ретельного психологічного супроводу, який полягає в професійному контролі за структурами їхньої психіки, що нетипово розвивається.

Одна з особливостей ліворуких дітей полягає в тому, що їм нелегко дається все, що вимагає швидкого “переключення” з одного процесу на інший. Зовні це має прояв у характерних “застряганнях” на початку будь-якого процесу діяльності, у тому числі й мовленнєвого висловлювання; у постійних пошуках слів при спонтанному мовленні. Їхнє мовлення, як правило, недостатньо розгорнуте, уповільнене, надто лаконічне, іноді має місце аграматизм. Водночас дитина адекватно його оцінює, практично завжди розуміє, що говорить неправильно, і прагне виправити помилки [1; 2; 4; 5; 6].

Інша властивість молодшого ліворукого школяра полягає в не сформованості просторових уявлень, що негативно відбивається на засвоєнні читання, письма та лічби, на вмінні пригадувати, інтерпретувати сюжетну картину, складати композицію, схеми, що включають багато елементів тощо [1; 2; 4; 5; 6].

В процесі дослідження нами було апробовано модифіковану корекційно-розвивальну програму розвитку адаптаційних можливостей ліворуких дітей до учбової діяльності. За основу було взято програму Е. Александровської, Н. Куренкової «Адаптація до школи» [4] з включенням вправ, рекомендованих А. Семенович [6], комплекс вправ за розвивальною кінезіологічною програмою А. Сиротюк [7], а також авторські вправи. Корекційно-розвивальні заняття мають наступну структуру:

1. Початковий етап заняття

Привітання – Новини – Комунікативна гра

2. Основний етап заняття

Розвиток міжпівкульних зв'язків і творчого мислення – Розвиток довільності та просторових уявлень – Розвиток мовлення й мислення

3. Заключний етап заняття

Рухова тематична гра або Комунікативна гра – Традиційне прощання

Пропонуємо для використання на основному етапі заняття *розвивальну кінезіологічну програму* [6;7] для розвитку міжпівкульних зв'язків і творчого мислення.

У процесі систематичних занять за розвивальними кінезіологічними програмами в дітей зникають явища дислексії, розвиваються міжпівкульні зв'язки, покращуються пам'ять і концентрація уваги. Заняття необхідно проводити систематично по 25-30 хвилин протягом 3-4 тижнів в супроводі функціональної музики, або окремим блоком, або частково включати комплекс вправ до корекційно-розвивальної програми “Адаптація до школи” в роботі з молодшими ліворукими школярами [7].

Комплекс вправ для розвитку міжпівкульних зв'язків

Намалюйте на картці (розмір поштової листівки) дві лінії, які перетинаються у вигляді літери Х. Зафіксуйте погляд на перетині двох ліній, виконуючи при цьому наступні вправи:

1. Стоячи, підняти (невисоко) ліву ногу, зігнути її в коліні, і правою рукою доторкнутися до коліна лівої ноги, потім зробити те саме з правою ногою та лівою рукою. Повторити вправу 7х7 разів. У момент, коли рука торкається протилежного коліна, а погляд водночас сконцентровано на перетині ліній літери Х, немовби «перетинається» середня лінія лівої та правої півкуль мозку. Вправи допомагають двом півкулям працювати погоджено.

2. Стоячи підняти ліву ногу, зігнути в коліні, і ліву руку – у ліктьовому суглобі. Ногою й руку піднімати одночасно. Після прийняття вихідної позиції підняти праву ногу, зігнути в коліні, і праву руку – у ліктьовому суглобі. Дивитися при цьому на перетин ліній Х. Вправу повторити 7х7 разів. Різновид цієї вправи – ходьба з високим підніманням однобічних рук і ніг.

3. Знову повторити першу вправу (7х7).

4. Вправа «Млин» і стрибки з поворотом.

Виконувати треба так, щоб рука і протилежна нога рухались одночасно, з обертанням очей праворуч, ліворуч, догори, донизу. При цьому торкатися рукою протилежного коліна, «перетинаючи» середню лінію. Час виконання вправи – 1-2 хвилини. Дихання довільне.

5. Витягнути перед собою праву руку на рівні очей, пальці затиснути в кулак, залишити витягнутими вказівний і середній. Намалюйте в повітрі цими пальцями знак нескінченності якомога більшого розміру. Коли рука із центру зображеного знака підніметься догори, почніть стежити розплющеними очима (при цьому не моргати), спрямованими на проміжок між закінченням пальців, не повертаючи голови. Ті, у кого виникли труднощі при стеженні (напруга, часте моргання), повинні запам'ятати відрізок «горизонтальної вісімки», де це трапляється, і кілька разів провести рукою, ніби заглажуючи цей відрізок. Необхідно домагатися плавного руху очей без зупинок і фіксацій. У місці зупинки, при втраті стеження потрібно провести рукою кілька разів «туди-назад» за лінією «горизонтальної вісімки». Даних рекомендацій потрібно дотримуватися й при виконанні наступних двох вправ.

6. Сполучити вказівні та великі пальці рук «дашком». Витягнутими перед собою руками малювати «горизонтальну вісімку» із частотою близько 20 кругів за хвилину на рівні очей. Погляд спрямовано в центр «дашка». Час виконання вправи – 1-2 хвилини.

7. Зігнути злегка коліна, голову притиснути до правого плеча й витягнутою вперед рукою виводити «горизонтальну вісімку». Услід за стеженням нахилити тулуб, намагатись дивитися поверх пальців. Повторити вправу лівою рукою. Час виконання вправи – 1-2 хвилини.

8. Покласти на стіл чистий аркуш паперу. Узяти у дві руки олівець або фломастер і малювати одночасно двома руками дзеркально-симетричні малюнки, літери. При виконанні цієї вправи відчуєте, як розслабляються очі та руки. Коли діяльність обох півкуль синхронізується, помітно збільшується ефективність роботи всього мозку. У подальшому для того, щоб повністю проявити свої здібності під час якої-небудь відповідальної (однак звичної) роботи або діяльності, достатньо уявити літеру Х. Це буде ніби кодом для мозку, який можна використовувати кожного разу, коли необхідно примусити працювати ліву й праву півкулі одночасно.

Вправи для розвитку творчого мислення

У результаті виконання вправ підвищується стійкість до стресів, стабілізується психіка, розвивається інтуїція, активізуються творчі здібності.

1. Стоячи, хребет держати прямим. Очі закрити. Пальці лівої руки покласти на живіт (5см нижче пупка), кінчиками пальців правої руки розминати куприк. При цьому уявляти собі в зоні куприка червону кулю, що розростається. При виконанні вправи можливе відчуття розпирання в зоні куприка. Потім навпаки: ліва рука на куприку, правою розтираємо живіт, уявляючи в області живота оранжеву кулю, що розростається.

2. Ліва рука в області пупка, права на грудях в області серця. Сильно терти груди, уявляючи в області грудей зелену кулю, що розростається.

3. Ліва рука на животі. Вказівний палець правої руки над верхньою губою, середній під нижньою. Рот відкритий. Розтирати область губ.

4. Ліва рука на животі, права – трохи вище міжбрів'я. Масирувати правою рукою. Уявляти в області лоба голубу кулю, що розростається.

5. Вдихати лівою ніздрею, видихати через праву. Вдихаючи, уявляємо, як з повітрям “золотисто-срібляна енергія” проходить через ліву ніздрю, ліву частину горла, ліву частину серця і шлунка та доходить до куприка. Видихаючи, “жовта велика енергія” виходить через праву частину тіла (печінка, нирки, праву частину серця, праву частину горла та праву ніздрю). Потім вдихати правою ніздрею, а видихати лівою. Цикли повторити по три рази.

6. Дивитися в центр між долонями, уявляючи кулю жовтого кольору. Витягнути руки вперед на рівні міжбрів'я. Вказівний і великі пальці скласти “дашком” і дивитися між пальцями.

7. Сісти на край стільця. Хребет тримати прямим. Покласти гомілку лівої ноги на коліно правої. Праву руку покласти на голіностоп, торкаючись передньою областю зап'ястка. Поверх правої руки хрест-навхрест покладіть ліву руку, торкаючись до правої руки аналогічним місцем. Сидіти в такій позі 1 хвилину. Потім поміняти місцями руки й ноги, і знову сидіти протягом 1 хвилини.

1. Вправа “Перехресна маріонетка”.

Вправа виконується стоячи. На рахунок “1-2-3-4-5-6-7” повільно та рівномірно піднімається ліва нога, зігнута в коліні, і досягає стегна. Коли нога піднялася до горизонтального рівня, правою рукою робиться зусилля для ноги в три кроки:

- перший крок: легке зусилля м'язів ноги (7сек.)
- другий крок: сильне зусилля (7сек.)
- третій крок: домінантне опускання ноги (7сек.)

Руки при цьому зручніше покласти трохи вище коліна. Лівою рукою можна на щонебудь спертися або утримати її, відставивши вбік і зігнувши в лікті. Спина повинна бути прямою. Вправа виконується тільки для лівої ноги. Діти виконують вправу 3 рази.

2. Вправа “Перехрещення”.

Для виконання цієї вправи пропонуємо чистий щільний аркуш з намальованим на ньому перехрещенням. Воно розміщується на площині на відстані близько 20 см від очей, при цьому його освітлення повинно бути нормальним і рівномірним. Необхідно протягом 45сек. дивитися в центр перехрещення (після тижневих занять образ перехрещення викликається довільно). Через 45сек. погляд переводиться на світлий фон. З появою образу очі заплющуються, а перехрещення повільно переноситься в лобну область, потім – тім'яну. Це символ єднання мозку. Вправа повторюється 3 рази та служить для перевірки включення правої півкулі.

3. Вправа “Домінантне опускання руки”.

Виконується стоячи, двома особами. Один повільно й рівномірно піднімає праву руку до горизонтального положення (лічба “1-2-3-4-5-6-7”, після чого другий починає опускати цю руку в три кроки:

- перший крок: створюється легке зусилля м'язів руки (лічба “1-2-3-4-5-6-7”), час – 7сек.;
- другий крок: створюється велика напруга (лічба “1-2-3-4-5-6-7”), час – 7сек.;
- третій крок: домінантне опускання руки (лічба “1-2-3-4-5-6-7”), час – 7сек.

Опускання руки повторюється 3 рази.

4. Вправа “Однобічна маріонетка”.

Виконується стоячи. Повільно на рахунок “1-2-3-4-5-6-7” піднімається права нога, зусилля в три кроки створюється також правою ногою. Спина пряма. Діти повторюють вправу 3 рази.

5. Вправа “Паралелі”.

Для виконання вправи пропонуємо щільний аркуш з намальованими на ньому чорною тушшю двома паралелями. Розміщується на відстані 20 см від очей, освітлення нормальне й рівномірне. Необхідно протягом 45 сек. дивитися в центр аркуша між паралелями, після чого погляд переводиться на світлий фон. З появою образу очі заплющуються, а “паралелі” уявно

переводяться в центр лоба, деякий час потрібно “дивитися” на них у такому положенні. Вправу можна повторювати до 3 разів.

6. Вправа “Зусилля руки” (без домінантного опускання).

Виконується вдвох. Один повільно й рівномірно на рахунок “1-2-3-4-5-6-7”, піднімає праву руку до горизонтального положення. Другий робить зусилля руки у два кроки:

- перший крок: легке зусилля (лічба “1-2-3-4-5-6-7”);
- другий крок: велике зусилля (лічба “1-2-3-4-5-6-7”).

Щоб рука дитини не злітала вгору після другого зусилля, партнер повільно та легко опускає її руку, дитина, у свою чергу, також повільно продовжує опускати її до кінця (лічба “1-2-3-4-5-6-7”). Вправа виконується 3 рази.

7. Вправа “Погляд зліва догори”.

Правою рукою фіксуємо голову за підборіддя. Узявши олівець або ручку, ліву руку підкидають убік угору під кутом 45 градусів так, щоб, закривши ліве око, правим не можна було бачити предмет у лівій руці; після чого починають виконувати вправу протягом 7сек. Дивляться на предмет у лівій руці, потім переміщують погляд прямо перед собою (лічба “1-2-3-4-5-6-7”). Вправу виконують 3 рази, доводячи потім до 8 разів.

8. Вправа “Перехресна маріонетка”.

Виконується так само, як і для правої півкулі. Відмінність у тому, що піднімається права, а не ліва нога; зусилля робимо лівою, а не правою рукою. Ця вправа максимально розкриває роботу правої півкулі. Виконується вона 3 рази, тільки для правої ноги. Після вправи 8 повторюємо решту вправ у наступному порядку:

- вправа 6;
- вправа 7;
- вправа 8.

9. Вправа “Метафора”.

Перша фаза: вправа “Перехрещення”.

Друга фаза: після перенесення образу в область перенісся дві руки в позиції закритого замка (великі пальці поряд, а паралельні, останні пальці піднято гребінцем догори) також підносяться до перенісся. Торкаючись його великими пальцями, переміщують замок і образ на середину лоба, після чого замок закривають (пальці замикають). Залишаючи замок на тому ж місці, постобраз переміщують у тім’яну область. Діти виконують вправу 3 рази.

Вправи для активізації діяльності головного мозку

1. Старанно масажують, подразнюють два боки великого пальця великим і вказівним пальцями другої руки. Для кожного великого пальця – 3 рази по 2 хвилини.

2. Сильно подразнюють основу великого пальця лівої та правої руки великим пальцем другої руки. Це підвищує життєдіяльність, активність, волю.

Вправи для зняття емоційної напруги

1. Стискають пальці в кулак із загнутих всередину великим пальцем. Видихаючи спокійно, не поспішаючи, стискають кулак із зусиллям. Потім, послаблюючи стискання кулака, роблять вдих. Повторити вправу потрібно 5 разів. Виконання вправи із закритими очима подвоює ефект. Вправа також допомагає запам’ятовувати потрібну та складну інформацію.

2. Роблять двома грецькими горіхами кругові рухи в кожній долоні. Вправа також розвиває тонку моторику рук.

3. Злегка масажують кінчик мізинця.

4. Кладуть горіх на кисть руки з боку мізинця (на долоні) і долонею другої руки злегка нажимають і роблять горіхом кругові рухи (3 хв.).

Під впливом тренування в організмі відбуваються позитивні структурні зміни. При цьому, чим більш інтенсивне навантаження (оптимальне для даних умов), тим значніші зміни. Сила, рівновага, рухливість, пластичність нервових процесів відбувається на більш високому рівні. Удосконалюється регульовальна та координаційна роль нервової системи. Дані методики дозволяють виявити приховані здібності людини й розширити межі можливостей діяльності її мозку.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Дослідниками з'ясовано й доведено, що ліворукість – це не примха дитини, а психофізіологічне явище, зумовлене відмінностями в розподілі функцій між півкулями мозку. Як правило, ліворукість зумовлена генетично, але може бути пов'язаною з ураженням головного мозку в антенатальному періоді, під час пологів та бути наслідком порушення нормального розвитку центральної нервової системи. Ліворукість є результатом одного з варіантів структурно-функціональної асиметрії мозку на кірковому й підкірковому рівнях організації функцій [2; 3].

Для забезпечення гармонізації роботи психічних процесів необхідна диференційована система підбору методик навчання та розвитку в відповідності з психофізіологічним профілем дитини, індивідуальних темпів дозрівання її нервової системи тощо.

Література

1. Безруких М. М. Леворукий ребенок в школе и дома / Марьяна Михайловна. – Екатеринбург: У-Фактория, 2004. – 300 с.
2. Доброхотова Т. А., Брагина Н. Н. Левши / Т. А. Доброхотова, Н. Н. Брагина. – М.: Книга, 1994. – 232 с.
3. Зденек М. Развитие правого полушария / М. Зденек : Пер. с англ. – Мн.: ООО Поппури, 2004. – 352 с.
4. Коробко С. Л., Коробко О. І. Работа психолога з молодшими школярами : Метод. посіб. / С. Л. Коробко, О. І. Коробко. – К. : Літера ЛТД, 2006. – 416 с.
5. Леутин В. П., Николаева Е. И. Функциональная асимметрия мозга: мифы и действительность / В. П. Леутин, Е. И. Николаева. – СПб. : Речь, 2005. – 368 с.
6. Семенович А. В. Эти невероятные левши / Анна Владимировна Семенович. – М. : Генезис, 2005. – 250 с.
7. Сиротюк А. Л. Нейропсихологическое и психофизиологическое сопровождение обучения / Алла Леонидовна Сиротюк. – М. : ТЦ Сфера, 2003. – 288 с.

В статье рассматриваются особенности коррекционно - развивающей работы с леворукими детьми, а также ее учет в учебно-воспитательном процессе. Описывается специфика развивающей кинезиологической программы и предоставляется характеристика ее специальных упражнений. Проанализировано, что особое значение приобретают исследования, обусловлены необходимостью разработки стратегии дифференцированного подхода по развитию детей с учетом их возраста, пола, индивидуальных особенностей. Соответственно, переход к гуманистической парадигмы в образовании обуславливает необходимость разработки и внедрения новых технологий обучения, учитывающих индивидуальные особенности развития адаптационных возможностей не только правше, но и левшей. Отмечено, что оптимальные педагогические условия для реализации потенциальных возможностей ребенка должны создаваться не через форсированное раннее обучение, а через совершенствование способов обучения и развития с учетом специфики мозговой организации познавательных процессов у детей.

The article discusses the features of correction - developing work with left-handed children, as well as its inclusion in the educational process. Cover specific developmental kinesiologiy program and provided its characteristic special exercises. Analyzed that particular importance is research due to the need to develop a strategy for the development of differential treatment of children with regard to their age, gender, individual characteristics. Accordingly, the transition to a humanistic paradigm in education necessitates the development and implementation of new learning technologies, taking into account the individual characteristics of the development of adaptive capabilities not only righties, but lefties. Noted that the optimal conditions for pedagogical realize the potential of the child should be created not through forced early training, and by improving methods of training and development -specific brain organization of cognitive processes in children.